

Tre brunnar och 25 löpmeter schakt i Sturegatan, Västerås

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Västerås 232:1
Sturegatan
Västerås Domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Ulf Alström

Tre brunnar och 25 löpmeter schakt i Sturegatan, Västerås

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Västerås 232:1
Sturegatan
Västerås Domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Ulf Alström

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2012

Omslagsfoto: F.d. utsmyckning på Torggatan. (Foto U. Alström.)

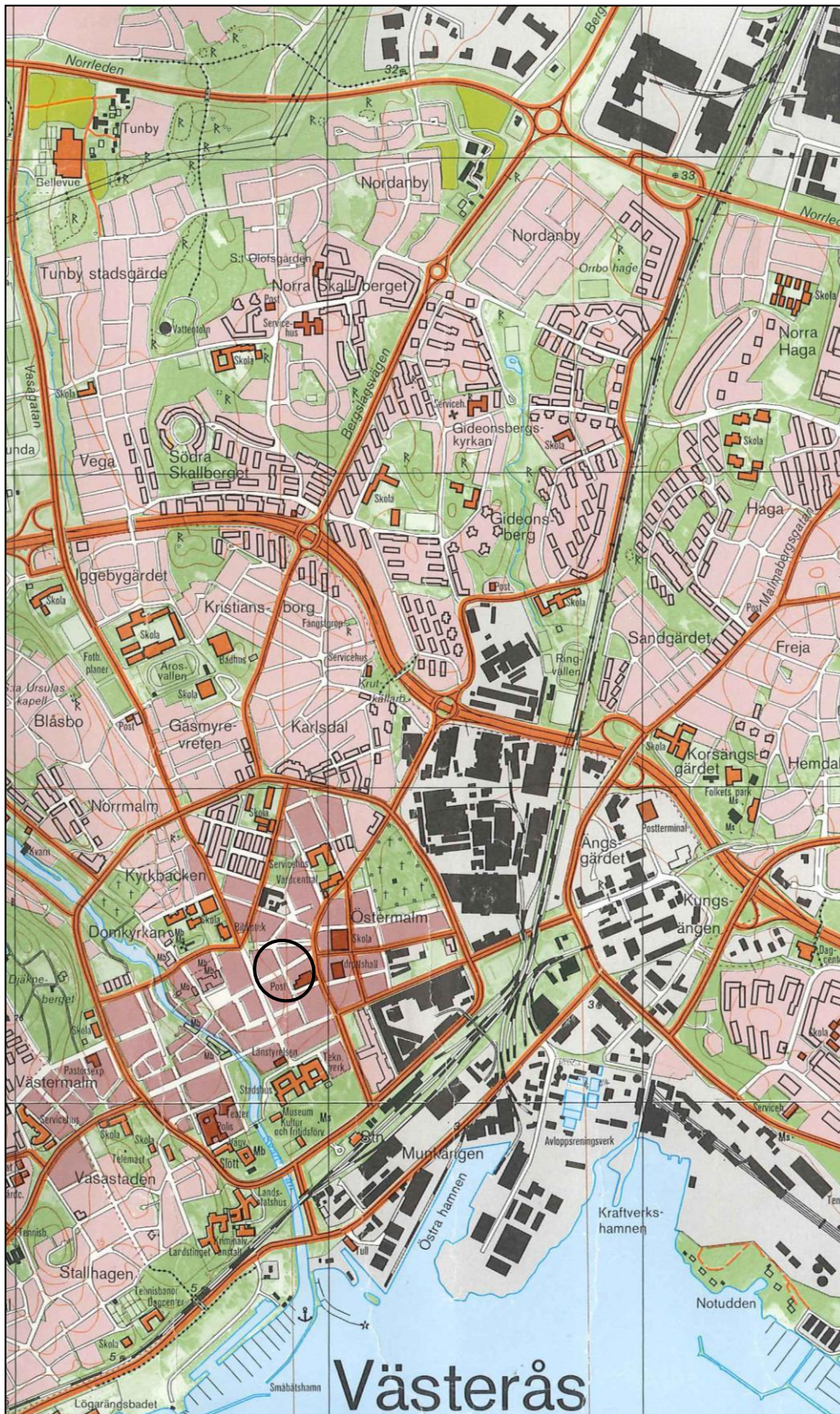
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-187-9

Tryck: Just Nu, Västerås 2012.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och syfte.....	6
Undersökningsresultat.....	7
¹⁴ C analyser.....	7
Tolkning och utvärdering.....	9
Referenser.....	10
Kart- och arkivmaterial.....	10
Otryckta källor.....	10
Litteratur.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter.....	10
BILAGA.....	11
Bilaga 1. Fyndtabell.....	11

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur Ekonomiska kartan. Skala 1:20 000.

Sammanfattning

Under april och maj 2012 har en arkeologisk schaktningsövervakning utförts i samband med anläggandet av tre brunnar och en ledningsdragnings i Sturegatan, Västerås. I den större brunnsgruppen påträffades kulturlager i schaktkanten. En sektion ritades och ^{14}C prover togs för åldersbestämning. Det äldsta kulturlagret bör, utifrån dateringen av djurbenet, kunna tidsfästas till 1300-talet. Ytterligare två prov togs. Dessa visar på en datering från slutet av 1400-talet till första halvan av 1600-talet. I brunn 1 och 3 påträffades bara bärlager och rivningsmaterial. Ledningsschaktet innehöll bärlager samt i botten ett kulturlager med organiskt material.

Inledning

Under en omfattande omdaning av Västerås centrum har även arbeten i Sturegatan utförts. Nya ledningar för fjärrvärme och fjärrkyla lades hösten 2011. Dessa arkeologiska schaktningsövervakningar har avrapporterats 2012 i Stiftelsen Kulturmiljövårds rapportserie (Alström 2012a, 2012b).

Arbetet som nu redovisas är en efterbeställning av ytterligare arbeten där schaktningar för brunnar och ledningar ingick

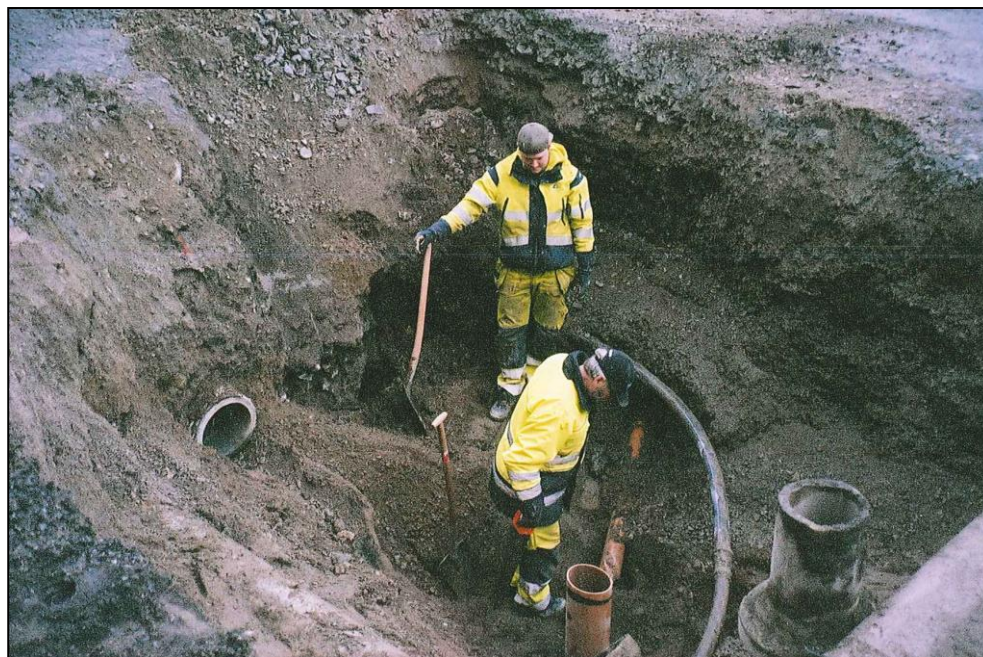
Schaktningsövervakningen utfördes under april och maj 2012 efter ett beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län 2012-04-16 (dnr 431-1563-12).

Arbetet beställdes av Västerås stad, Tekniska Nämndens Stab, som också bekostade schaktningsövervakningen.

Målsättning och syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att dokumentera anläggningar och kulturlager för att tillvarata kunskap om områdets historia.

Målsättningen var att klargöra fornlämningens utbredning inom undersökningsområdet och att göra en bedömning av kulturlagrens karaktär och bevarandegrad. En datering av kulturlagren eftersträvades. En preliminär tolkning av fornlämningen var också en målsättning.

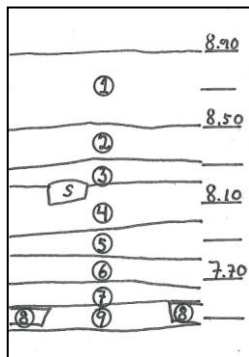
Figur 2. Ett av undersökningsområdena i Sturegatan där det, trots mängder med ledningar, fanns kulturlager bevarade i gropens östra schaktvägg. (Foto från nordöst U. Alström.)

Undersökningsresultat

Tre schakt för brunnar grävdes i Sturegatan mellan kvarteren Knut och Kol.

Brunn nummer 1 placerades på en plats där redan bredbandskabel och elledningar var placerade. Under dessa kom några större stenar samt rivningsmaterial. I gropen som var 1,5×1 m och cirka 1 m djup påträffades inga ostörda kulturlager.

Brunn nummer 2 grävdes till nära 5 meters djup eftersom andra rör skulle kopplas till brunnen. Diametern på brunnsschaktet var cirka 5×4 meter. Mot öster grävdes en säkerhetszon så att inte bärlager skulle rasa ner i gropen. Här framkom orörda kulturlager i den östra schaktkanten. Kulturlagren var nära 1 m tjocka och en sektionsritning upprättades. Här insamlades också ben för en åldersbestämning av de äldsta lagren. Fynd från lager 9, slagg och bränd lera, antyder att golvlagret tillhört en smedja.

Figur 3. Sektionsritning mot öster i brunn nummer 2. 1. Bärlager, 2. Bärlager av sand, 3. Brunt lerigt kulturlager, 4. Rivningslager bestående mest av tegel, 5. Brunt jordigt kulturlager, 6. Brunt kulturlager med småsten. Prov för ^{14}C togs från lagret, 7. Brunt sotigt kulturlager med inslag av lera, 8 och 9. Golvlager med träinslag, slaggförekomster och mycket begränsade lerinslag markerade som 8. ^{14}C togs från lager 9. Cirka 7,60 m.ö.h. fanns ursprunglig marknivå med ren lera. (Profil skala 1:40.)

Brunn nummer 3 grävdes till 1,7 m djup och var 1×2,5 m stor. Schaktmassorna bestod av rivningsmaterial under ett bärlager. Ren lera påträffades 7,50 m.ö.h.

Ett schakt för dagvatten grävdes också i Sturegatan. Schaktet grävdes mellan kv. Inge och kv. Jorund. Schaktet var cirka 25 m långt, 1,4 m brett och 1,3 m djupt. På 1 m djup kom ren lera. Ovan den rena leran fanns ett kulturinfluerat, 0,3 m tjockt lager med lite organiskt material. Från detta lager togs ett ben för ^{14}C datering. Några bebyggelse rester påträffades inte i schaktet.

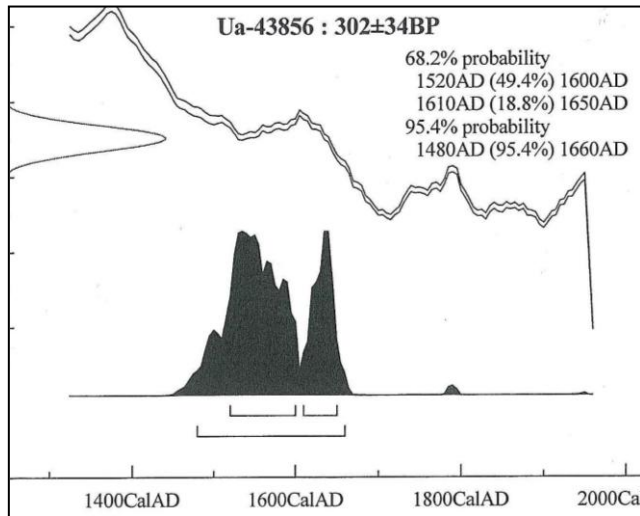
^{14}C analyser

Tre prover sändes till Ångströmlaboratoriet i Uppsala för analys. Två prover hämtades från den intakta lagerföljden vid brunn nummer två (figur 3). Ett prov togs från dagvattenschaktet.

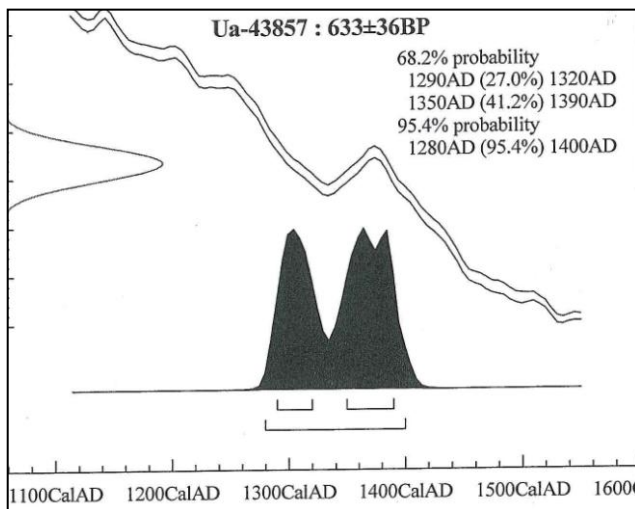
Från lager 6 vid brunn nummer 2 utvaldes ett djurben för datering. Dateringen av benet till 1480–1660 visar med stor sannolikhet att även lager 6 kan dateras till den perioden.

Från lager 9 (figur 3), som är det äldsta kulturlagret i sektionen, togs ytterligare ett djurben för analys. Provet dateras i huvudsak till 1300-talet varför det är rimligt att även datera lager 9 till den perioden. Här påträffades också lite slagg och hårdbränd lera som möjligen visar att en smedja funnits på platsen.

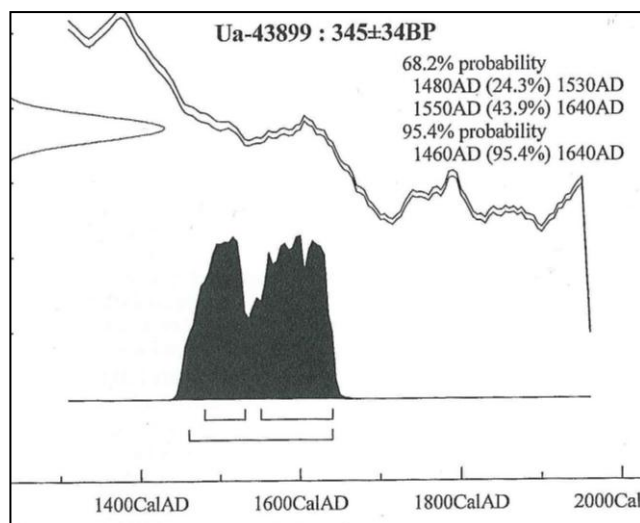
Från det kulturinfluerade lagret i dagvattenschaktet togs det tredje provet som också var ett djurben. Provet visade på en ganska sen och splittrad datering mellan 1460–1640.

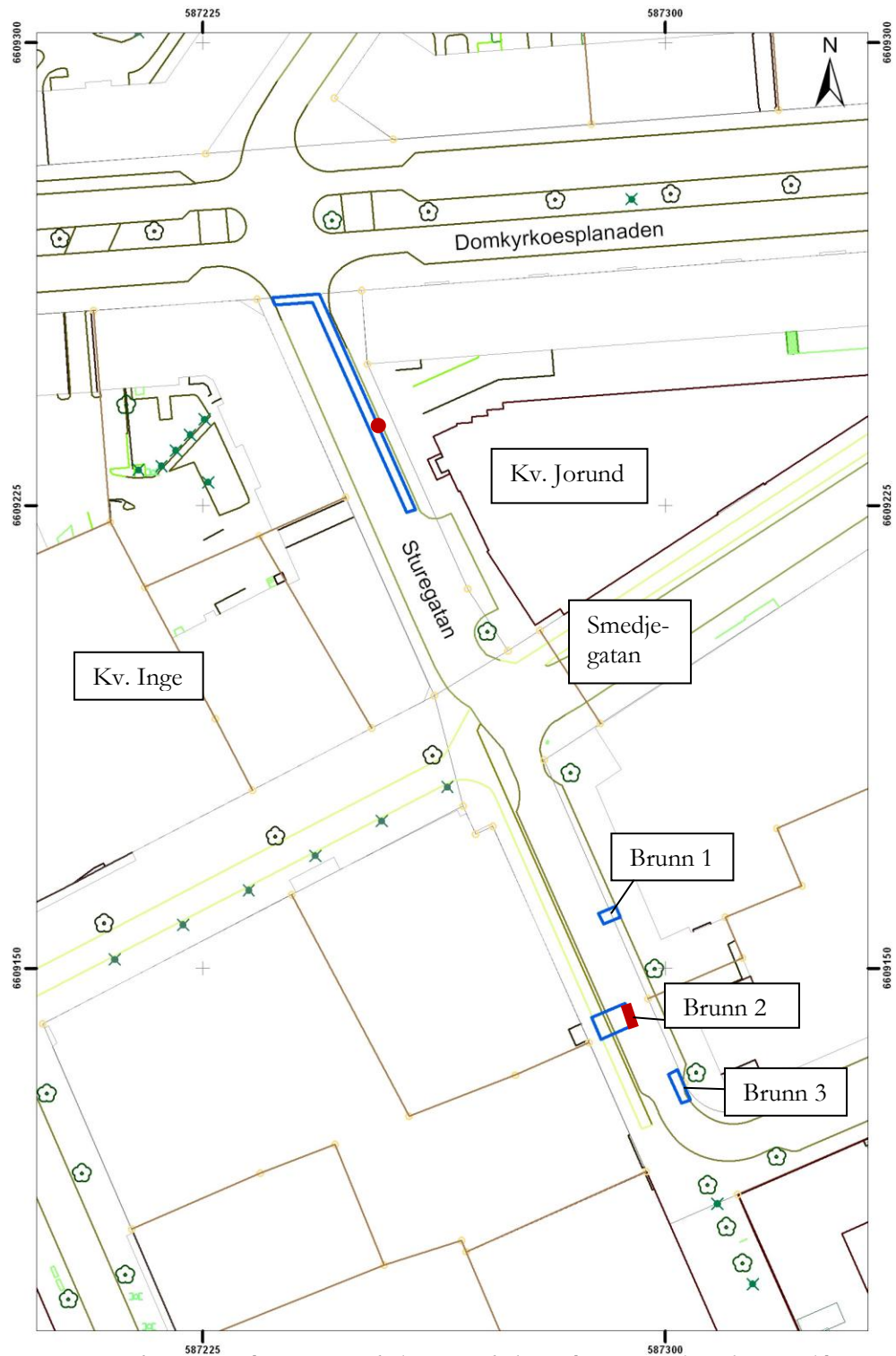
Figur 4. ^{14}C analysen visar att benet med 95% sannolikhet kan dateras till perioden 1480–1660 vår tideräkning (Possnert 2012). Det är sannolikt att även lager 6 avsattes under den tidsperioden.

Figur 5. ^{14}C analysen visar att benet med 95% sannolikhet kan dateras till perioden 1280–1400 vår tideräkning (Possnert 2012). Det är sannolikt att även lager 9 avsattes under den tidsperioden.

Figur 6. ^{14}C analysen visar att benet med 95% sannolikhet kan dateras till perioden 1460–1640 vår tideräkning (Possnert 2012). Det är sannolikt att även det kulturinfluerade lagret i ledningsschaktet avsattes under den perioden

Figur 7. Kartfiguren visar brunnarnas och dagvattenschaktets placering. Röd markering vid brunn 2 markerar platsen för sektionsritningen (figur 3). Röd punkt markerar platsen för ^{14}C provet i dagvattenschaktet. (Utdrag ur Fastighetskartan skala 1: 1 000.)

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Ekonomiska kartan Västerås 11G:17. Skala 1:20 000.
Digitala Fastighetskartan. Skala 1:1 000.

Otryckta källor

Possnert, G., 2012. Resultat av ¹⁴C dateringar av obränt ben från Västmanland. Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet. Uppsala.

Litteratur

Alström, U., 2012a. Schaktning för fjärrkyla i Sturegatan. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:19. Västerås.

Alström, U., 2012b. ”Af detta synes framgå, att Västerås varit en namnkunnig stad...” Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:22. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM dnr:</i>	KM 12042
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-1563-12, 2012-04-16
<i>Undersökningsperiod:</i>	April, maj 2012
<i>Exploateringsyta:</i>	Cirka 25 löpmetrar schakt, cirka 23 m ²
<i>Personal:</i>	Ulf Alström, Jonas Ros
<i>Belägenhet:</i>	Sturegatan, Västerås Domkyrkoförsamling Västerås kommun, Västmanlands län, Västmanland
<i>Ekonomisk karta:</i>	Västerås 11G:17
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF99 TH
<i>Koordinater:</i>	X 6609191 Y 587275
<i>Höjdsystem:</i>	RH2000
<i>Inmätningssätt:</i>	Manuell
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Dokumentationsmaterialet förvaras på VLM
<i>Fynd:</i>	Fynd F1–F2 förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning

BILAGA

Bilaga 1. Fyndtabell.

Fyndnr	Sakord	Material	Egenskap	Vikt, gr	Antal	Antal. fragm.	Fyndomständighet	m ö h
1	Slagg	Metall	Fragment	2	-	3	Brunn 2, Lager 9	7,50
2	Bränd lera	Magrad lera	Fragment från ugn ?	22	1	1	Brunn 2, Lager 9	7,50

